

Mahalle Perspektifinden Ekolojik Güvenlik

Nihal Tataroğlu¹

Gamze Uzun²

Özet

Güvenliğe yönelik riskler insan eylemleriyle birlikte her geçen gün artmakta ve çeşitlenmektedir. İnsanın, bir bütün olan ekosistemin bağımlı bir parçasını oluşturduğunu ve bu nedenle insan-doğa ilişkisinin yeniden değerlendirilmesini öneren ekolojik güvenlik yaklaşımı, güvenlik sorunlarının kaynağı olan insan eylemlerine odaklanmaktadır. Yerel, bölgesel, ulusal ve küresel boyutta daha güvenli alanların yaratılması ise en alt ölçekte yeniden yapılanmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda mahalle, ekolojik bilincin kazanılması, kendi kendine yeten bir toplumsal yapının oluşturulması, güvenlik risklerine karşı önleyici ve iyileştirici önlemlerin alınması gibi konularda fiziksel ve toplumsal açıdan elverişli bir ölçektir.

Bu çalışmada mahallenin mevcut potansiyelini sınırlandıran hukuki ve yönetsel sorunlar değerlendirilmiş ve çözüm önerileri getirilmiştir. Bu bağlamda güvenlik risklerinin doğru tespit edilmesi, kriz anında erişim sorunlarının önlenmesi, mekânsal aidiyetin, topluluk duygusunun ve ekolojik bilincin oluşması için mahalle planlaması önerilmektedir. Mahalle yerel demokrasi ve yönetim kültürünün yaygınlaşacağı alandır. Bu sebeple mahalle düzeyinde katılım mekanizmalarının etkinleştirilmesi ve mahalle yönetiminin kent yönetimine etki kapasitesinin artırılması gerekmektedir.

GİRİŞ

Güvenlik olgusu, günümüzde güvenli yaşama yönelik yeni ve çok çeşitli tehditlerin ortaya çıkmasıyla çok boyutlu ve çok düzlemli bir hal almıştır. Nitekim güvenlik kavramının kazandığı yeni anlam BM Güvenlik Konseyi'nin 1992 yılında yayınladığı bildirmede resmen kabul edilmiş; barış

1 Öğr. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, nihaltataroglu@mu.edu.tr,
ORC-ID: 0000-0002-8451-6252

2 Öğr. Gör. Dr., Amasya Üniversitesi, gamze.uzun@amasya.edu.tr,
ORC-ID: 0000-0002-5627-4268

ve güvenliğe yönelik tehditlerin sadece askeri kaynaklı olmadığı belirtilerek, ekonomik, toplumsal, insani ve ekolojik alandaki tehdit kaynaklarına da dikkat çekilmiştir. Dünya üzerinde büyük bir kriz yaşanmaktadır ve güvenliğin nasıl sağlanacağı konusu tartışılmaktadır. Küresel düzeyde güvenliğin sağlanmasının yolunun kent güvenliğinden geçtiği konusunda artık genel bir uzlaşma söz konusudur. Bununla birlikte kentleri nasıl güvenli kılacağımız sorusu da gündeme alınmak zorundadır. Dünya üzerinde her kentin kendine özgü niteliği olduğu gibi kent içerisindeki bölgeler de birbirinden farklı özelliklere sahiptir. Dolayısıyla küresel düzeyde güvenliğin sağlanması, kentlerin ve kent içerisinde bölgelerin birbirinden farklı özelliklere sahip olduğu kabulü ile yola çıkmayı gerektirmektedir. Mahalle, bu açıdan çok önemli bir işleve, role sahiptir.

Mahalle, kent içerisindeki yerleşim birimidir. Geleneksel olarak mahalle geçmişten günümüze komşuluk ilişkileri, mahalleli kimliği, dayanışma gibi konular çerçevesinde daha çok sosyolojik bir temelde ele alınmıştır. Ancak bugün artık mahallenin ekolojik kriz ekseninde fiziksel, toplumsal ve yönetsel bütün boyutlarıyla bütünleşik bir yaklaşımla ele alınması ve tartışılması gerekmektedir. Nitekim geleneksel ilişki ağlarının sürdürülemediği modern kent yaşamında söz konusu ilişki ağları mahalleyi açıklamanın çok uzağındadır. Diğer taraftan kent bütününe odaklanan bir planlama yaklaşımının mahallenin özelliklerini göz önünde bulundurması da mümkün değildir. Oysa mahalle, özelliklerini göz önünde bulunduran bir planlama ile afetlerle mücadele edilmesi, ölçeğin küçük olması nedeni ile yönetim ağlarının oluşturulması böylece doğrudan demokrasinin hayata geçirilmesi, mahalleli arasında güçlendirilen dayanışma duygusu ile ekolojik bilincin oluşturulması gibi konularda imkân yaratma gücüne sahiptir. Bu bağlamda mahallenin tasarımı güvenli bir kentin anahtarı niteliğindedir.

Mülki idare envanter verilerine göre Türkiye’de 32.245 mahalle bulunmakta ve bu mahallelerin yaklaşık %70’i büyükşehir belediyeleri içerisinde yer almaktadır. Büyükşehir ölçeğinde değerlendirdiğimizde ülke nüfusunun yaklaşık %78’i bu mahallelerde yaşamaktadır. Yine söz konusu mahallelerin nüfusları incelendiğinde il nüfusundan fazla bir nüfusu barındıran mahallelerin varlığı dikkat çekmektedir. Diğer taraftan Büyükşehir Belediye Kanunu’nda Ekim 2020’de yapılan değişiklik ile yasalaşan “kırsal mahalle” kavramı kent içerisindeki mahallelerin birbirlerinden farklı niteliklere sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla il büyüklüğünde nüfusa ve birbirinden farklı özelliklere sahip mahallelerin nasıl güvenli kılınacağı konusu, kent güvenliği dolayısıyla da biyosferin güvenliği açısından belirleyici bir hal almaktadır.

Bu çalışmada ekolojik krizin özölmesi için geliştirilecek çözüm önerilerinin mahalle ölçeğinde oluşturulması gerekliliği düşüncesinden hareketle mahalle tasarımının fiziksel, toplumsal ve yönetsel boyutlarının ekolojik kriz açısından geçirmesi gereken dönüşüme odaklanılmaktadır. Bu bağlamda çalışma içerisinde mahallenin fiziksel, toplumsal ve yönetsel boyutları ekolojik kriz ekseninde geçmişteki durumu ve gelecek yönelimi şeklinde ele alınmaktadır.

GÜVENLİĞİN VE MAHALLENİN DÖNÜşÜMÜ

İnsanoğlu var olduğu günden bugüne yaşadığı çevreyi kendisi için dönüştürmektedir. Bu değişimin temel referans noktalarından birisi de güvenlidir. Güvenlik anlayışı değişirken bu mekâna yansımakta ve mekan yeni ihtiyaçlara göre yapılandırılmaktadır.

Güvenlik Anlayışında Değişim: Ekolojik Güvenlik

Tarihsel süreçte bireysel ve toplumsal düzeyde güvenlik önemli bir ihtiyaç olmuştur. İnsanlık tarihinin evreleri ile ekonomik, siyasal, toplumsal yapıda yaşanan gelişmelerle güvenliğe ilişkin tehditler ve güvenlik algısı da dönüşmektedir.

Batı dillerinde güvenlik kavramıyla örtüşen “securite” ve “surete” kelimeleri güvenliğe yönelik farklı kavrayışları anlama noktasında önemlidir. “Surete” tehlikenin olmayışı anlamına gelmekte iken, “securite” kavramı ise güven, rahatlık, huzur temin ve garanti etmek, düzen ve barış gibi kelimelerle tarif edilmektedir. Bu bakımdan “surete” daha çok devlet güvenliğini ilgilendiren konulara ilişkin kullanılırken, “securite” ise kişilerin psikolojik olarak güvende hissetme durumuna gönderme yapmaktadır (Bal, 2003: s. 19-21). “Securitas” kelimesinden türetilen “security” kavramı “kaygıdan uzak olma ve güvende hissetme durumu olarak tanımlanmaktadır (Steel, 2000: s. 578-591). Güvenlik kavramı ise Türk Dil Kurumu sözlüğünde “toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütölmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2022). Güvenlik kavramına ilişkin tanımın ikinci kısmı “securit” kavramı ile benzer biçimde kişilerin güvende olma algısını içerirken, ilk kısmın ise asayiş kavramıyla ilişkili olduğu dikkat çekmektedir. Farsça kökenli olan asayiş, “bir yerin düzen ve güvenlik içinde bulunması durumu, düzenlilik, güvenlik” şeklinde tanımlanmaktadır. Asayiş, güvenliğin objektif yönünü içermekte, yasal düzenin sağlanması ve suçla mücadele çerçevesiyle sınırlı bir yaklaşımı ifade etmektedir. Güvenlik kavramı, objektif olarak güvende olma durumu ve psikolojik olarak güvende olma algısını içermekle birlikte yakın zamana kadar ölkemizdeki ağırlıklı olarak asayişle sınırlı bir yönetsel

ve zihinsel yapının hâkim olduğunu ve güvenlik algısına evrilen bir dönüşüm yaşandığını söylemek mümkündür (Tataroğlu, 2012: s. 43-47).

Küreselleşme süreci ve bu süreçte ortaya çıkan yeni tehditlerle birlikte güvenlik anlayışında bir değişim yaşanmıştır. Toplumların fiziksel varlığına dışsal olan tehditlere karşı askeri ve polisiye tedbirlerle savunma odaklı olan ve bu savunmada merkeze ulus-devleti koyan klasik güvenlik anlayışı, artan ve çeşitlenen yeni tehditlerle soğuk savaş sonrası dönemde yerini insani güvenlik yaklaşımına bırakmıştır. Güvenliğe yönelik çeşitlenen tehditlere ve bu tehditlerle mücadelede yeni ve bütünlük yaklaşımına dikkat çeken BM Güvenlik Konseyi, 1992 yılında yayınladığı bildirge ile ekonomik, toplumsal, insani ve ekolojik alanlardaki askeri olmayan istikrarsızlığa yönelik kaynakların barış ve güvenliği tehdit etmeye başladığını ifade etmiş ve bu tespitle insani konular güvenlik tartışmalarının merkezine oturmuştur (BMMYK, 1997: s. 12). BM Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 1994 yılında yayınlanan İnsani Gelişim Raporunda “insani güvenlik” kavramı ilk defa kullanılmış ve bu raporda insan güvenliğine yönelik tehditlerin açlık, hastalık, suç, çatışma, siyasal baskı ve çevresel bozulma gibi genişleyen içeriğine dikkat çekilmiştir (BMMYK, 1997: s. 14).

1960 sonrası artan çevre hareketleri ve akabinde oluşan gündem çevre ve güvenlik arasındaki bağlantıların güçlenmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda çevresel bozulma ile bu bozulmanın neden olacağı ekonomik, politik ve sosyal tehditlerden korunma amacını yansıtan bir kavram olarak çevresel güvenlik kavramı bir güvenlik kategorisi olarak ortaya çıkmıştır ve özellikle 1980’lerden sonra güvenlik çalışmalarında kalıcı bir yer edinmeye başlamıştır (Kaya, 2019: s. 41, 44). Çevresel güvenlik yaklaşımı çerçevesinde yapılan çalışmalar ve tartışmalar önemli bir kırılmaya sebep olmuş ve güvenlik ve çevre bağlantısına ilişkin kavrayışa radikal bir meydan okuma olarak ekolojik güvenlik yaklaşımı güvenliğe ilişkin yazında yer edinmiştir.

Tablo 1. Çevresel Güvenliğin Gelişimindeki Aşamalar ve Çevresel Güvenlik Yorumları

Güvenliği Sağlanacak Varlık (Referans Nesnesi)	Güvenliğin Konusu	Güvenlik Kategorisi
Devlet	Kaynak kıtlığının savaş ya da çatışmalara neden olma riski	Ulusal Güvenlik
	Savaşın yarattığı çevresel tahribatın ulusal güvenliğe etkisi	Ulusal Güvenlik
	Çevresel değişimin ulusal ve uluslararası güvenliğe etkisi	Ortak/Kolektif Güvenlik
Birey	Çevresel değişimin birey güvenliği üzerindeki etkisi	İnsani Güvenlik
Biyosfer	İnsan faaliyetlerinin ekosistemler üzerindeki etkisi	Ekolojik Güvenlik

Kaynak: Kaya, 2019: s. 48

Devlet ve bireyin merkeze alındığı çevresel güvenlik yaklaşımının ulaştığı son aşama güvenliğin referans nesnesi olarak biyosferin merkeze alındığı ekolojik güvenlik yaklaşımıdır (Tablo 1). İnsan ve doğa arasındaki ayrıma dayanan ve insanlık için dış bir bağlam olarak algılanan çevre kavramı yerine, ekosistem kavramı canlı ve cansız tüm varlıkları kapsayan bütünlüşik bir etiğin temel alınması ve insan da dahil olmak üzere doğada var olan her şeyin bir bütünüün parçası olduğu kabulü üzerinden hareket etmektedir (Kaya, 2019: s. 77-80).

Güvenlik anlayışı açısından ulaşılan nokta insanın güvenlik sorunlarından etkilenen bir mağdur değil, aksine bu sorunları yaratan, büyüten ve sonuçlarıyla yüzleşen, bu nedenle de sorumluluk almak zorunda olan bir aktör olduğu kabulü üzerine kuruludur. Bu kabul insanın kendinden daha büyük bir sistemin parçası olduğu bilincine ulaşmasını ve doğayla kurduğu ilişki biçimini yeniden yapılandırmasını zorunlu kılmaktadır. Bireysel, toplumsal ve yönetsel düzeyde gerekli bu dönüşüm yeni güvenlik krizlerine karşı yaşam alanlarımızın dayanıklılığını arttıracak ve esenliğini sağlayacaktır. Bu ekolojik bilincin ve kendi kendine yeterli toplumların oluşturulması ve ekolojik güvenliğe ilişkin planlamadan uygulamaya uzanan bir yelpazede etkin politika ve uygulamaların gerçekteştirilmesi için, köklü bir tarihi olan mahalle elverişli bir yönetim ölçeğidir.

Geçmişten Günümüze Mahalle

Sözlükte “bir yere inmek, konmak, yerleşmek” anlamına gelen “hall” (halel ve hulûl) kökünden türetilmiş bir mekân ismi olan mahalle kelimesi devamlı veya geçici olarak ikamet etmek için kurulan küçük yerleşim birimlerini ifade eder. Mahalle küçük değişikliklerle diğer İslâm ülkelerinde de aynı anlamda kullanılmıştır” (Yel ve Küçükkaşçı, 2003: s. 323-324). Türk Dil Kurumu (TDK, 2022) sözlüğünde ise mahalle, “bir şehrin, bir kasabanın, büyükçe bir köyün bölündüğü parçalardan her biri” şeklinde tanımlanmıştır.

Kökü Anadolu Selçuklu şehirlerine kadar uzanan, İslam toplum ve ahlak anlayışıyla biçimlenen mahalle birbirini tanıyan, karşılıklı sorumluluk anlayışıyla sosyal dayanışma içinde olan kişilerden oluşmuş bir topluluğun yaşadığı yeri ifade eder (Alada, 2008: s. 116). Osmanlı’da toplumsal yapı açısından mahalle meslek ve gelir yönünden homojen değildir. 19. yüzyıla kadar Osmanlı mahallelerinde sınıf ve statü farkları belirgin değildir. Ayrıca Osmanlıda mahalle örgütlenmesinin zincirleme kefalet ve ortak sorumluluk ilişkisine dayalı bir komşuluk hukukuna dayandığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda mahalleye yerleşmede mahalleden birinin ya da mahalle imamının kefil olması şartı aranır, mahallenin huzurunu bozan olursa bu kişiler mahalleden çıkarılırlardı. Bu bakımdan Osmanlı mahallesi kendi kendine yeten ve yerel hizmetleri kendi iç örgütlenmesi marifetiyle karşılayan ve sosyal kontrol sağlama, devlete ödenecek vergiyi toplama gibi işlevlerini yerine getiren bir yapıdaydı. Devlet ise mahalle yönetiminin iç işlerine karışmamakla birlikte, yönetsel sistemin denge noktalarını kontrol etme yetisine sahipti. Mahalle örgütü, yönetsel sisteme entegrasyonu ve yerine getirdiği işlev ile iktisadi, sosyal ve yönetsel bir bütünün tamamlayıcı parçası olarak önemli bir role sahipti. Devlet için yönetilenlerle ilişkileri sağlayabilecek bir ara kurum olan Osmanlı mahallesinde, cami ve cemaat komşuluğun temelini oluşturmaktaydı ve imam bu yönetsel örgütlenmenin başıydı. Mahallede oturanların akçal ve bedensel katkılarıyla gerçekleşen yerel işlerin görülmesinde komşuluk hukuku önemliydi. Dayanışmacı bir toplumsal yaşamın hâkim olduğu Osmanlı mahallesinde günlük işlere ilişkin düzenlemeler ve örgütlenmeler komşuların ortak sorumluluğundaydı ve yöneticiler görevlerini sürdürürken halkın olurunun almaktaydı. Bu bakımdan halkın yönetimle iletişim kurmasına ve yönetimi denetlemesine olanak sağlayan bir yönetim yapısı söz konusuydu ki, bu bakımdan Osmanlı mahallesinin katılıma dayalı, idari ve mali özerkliğe sahip bir sivil toplum çekirdeği olduğu şeklinde değerlendirmeler bulunmaktadır (Geray, 1995: s. 35-36; Arıkboğa, 1999: s.104-105).

Osmanlıda mevcut mahalle yapısının değişimi Tanzimat dönemine doğru olmuştur. 1829 yılında İstanbul’da günümüzdeki mahalle yönetiminin

temelini oluşturan ilk muhtarlık örgütü kurulmuştur. Klasik Osmanlı mahalle örgütlenmesinde imamların hem dini hem de idari açıdan sahip olduğu gücün halk üzerinde yarattığı baskıdan halkı kurtarmak ve istişare ile iş gördürmek için yanlarına muhtar ve muhtarların yanlarına da 3-5 kişilik ihtiyar heyetleri katılmasıyla günümüzdeki mahalle yönetiminin temelleri atılmıştır. Meşrutiyet dönemiyle yavaş yavaş yetkileri azalan imamlar, Cumhuriyet döneminde tamamen mahalle işlerinden uzaklaşmışlardır. (Ergin, 1936: s. 120-121).

Mahalle yönetimine ilişkin ilk düzenleme olan 1864 tarihli Teşkil-i Vilayet Nizamnamesi ile şehir ve kasabalarda en az elli hane bir mahalle; her mahallede, her dini cemaat için birinci ve ikinci muhtar olmak üzere iki muhtarla en az üç en fazla on iki kişiden oluşan ihtiyar meclisinin kurulması öngörülmüştür. Muhtar seçilen kişiye mahalle imamları, mahalle halkına ise muhtar kefil olmaktadır. Bir yıl için seçilen muhtar ve ihtiyar meclisi “kanun, yönetmelik ve hükümet emirlerini halka duyurmak, yaralama ve ölüm olaylarını yetkililere haber vermek, devlet alacaklarını tahsilde hükümete yardımcı olmak, mahallenin temizliği, tarımsal gelirlerinin arttırılmasının araştırılması ve benzeri görevleri yerine getirmek ile bazı anlaşmazlıkları çözümlmek” gibi görevlerle yükümlü kılınmışlardır (Palabıyık ve Atak, 2002: s. 4).

1913 tarihli “İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkati” ile mahalle yönetimleri hakkındaki tüm düzenlemeler yürürlükten kaldırılmış ancak mahalle yönetimleri fiilen devam etmiştir. 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunda mahallenin kurulmasına ilişkin düzenleme yer almış ancak 1933 yılında çıkarılan üç maddelik kanunla belediye teşkilatı olan yerlerde mahalle muhtarlıkları ve ihtiyar heyetleri kaldırılmıştır. Ancak mahalle yönetimlerinin kaldırılmasıyla ortaya çıkan boşluk yeniden bir düzenlemeyi gerektirerek 5.04.1944 tarih 4541 sayılı Kanun ve 26.04.1945 tarih 3/2413 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla kabul edilen Tüzük ile mahalle muhtarlığı tekrar düzenlenmiştir (Ergin, 1936: s. 121; Palabıyık ve Atak, 2002: s. 4).

Türk hukukunda mahallenin kanunî dayanağı, 10 Nisan 1944 tarih ve 4541 sayılı *Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun* ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 9’uncu maddesidir.

Mahalli idareler Anayasa’nın 127. maddesinde; “il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileri” olarak belirtilmiştir. Mahallenin ise hukuken bir tüzel kişiliği bulunmamaktadır, belediyelerin idari bir birimi olarak düzenlenmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 3.

maddesinde mahalle “belediye sınırları içinde, ihtiyaç ve öncelikleri benzer özellikler gösteren ve sakinleri arasında komşuluk ilişkisi bulunan idarî birim” olarak tanımlanmıştır. Bu bakımdan mahalle, hak ve borç altına giremez, mal sahibi olamaz, iradesini açıklayamaz, hukuki işlem tesis edemez (Gözler, 2018: s. 335-336).

Mahallenin organları, muhtar ve ihtiyar heyetidir. Belediyenin bir idari birimi olan mahalle bir yerel yönetim kuruluşu olmamasına rağmen mahalle muhtarlığı ve ihtiyar heyetinin seçimi 2972 sayılı *Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun*'a göre yapılmaktadır. Mahalle yönetimi, demokratik katılımcı mekanizmaların çalıştırılabilmesi için önemlidir, ancak mahalle yönetimi seçimleri her zaman belediye seçimlerinin gölgesinde kalmış ve gereken önem verilmemiştir (Toprak, 2014: s. 256). Ayrıca mahalle muhtarlığı, seçimi ve yükümlülükleri açısından yerel yönetimlerle merkezi yönetimin kesişim noktasında bulunmaktadır. “Seçilene kadar bir yerel yönetimi gibi hareket eden mahalle muhtarı, kaymakamın elinden mazbatasını aldıktan sonra, merkezi yönetime ait kimi yükümlülükleri yerine getirmekle görevlidir” (Arıkoğlu, 1999: s. 103; Koçberber, 2005: s. 106).

Mahalle yönetiminin görevleri 10 Nisan 1944 tarih ve 4541 sayılı *Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun*'da düzenlenmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 9. maddesinde muhtara “mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlarla iş birliği yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak” yükümlülüğü verilmiştir.

Mahalle yönetimlerine verilmiş görevlerin büyük ölçüde merkezi yönetime ait görülmesi, mahalle muhtarlarının “memur” kabul edilmesi ve kendilerine genel bütçeden aylık ödenek verilmesi onların merkezi yönetimin en küçük taşra birimi olarak algılanmasına ve çalışmasına neden olmaktadır. Gerçekten de mahalle yönetimi, fiilen mahallenin temsilcisi durumunda, genel idare hizmetlerinin görülmesinde merkezi yönetime yardımcı olan, mahalle halkının istek, dilek ve şikâyetlerini ilgili merkezi ve yerel yönetim kuruluşlarına ileten en küçük toplumsal ve yönetsel birimlerdir (Palabıyık ve Atak, 2002: s. 2).

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun “Mahalle ve yönetimi” başlıklı 9. maddesinde mahallenin kurulmasına dair kapsamlı bir ölçütün belirtilmediği görülmektedir. Belediye sınırları içinde mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, bölünmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirilmesinin

belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile olabileceği belirtilmiştir. Mahalle kurulmasına dair tek nüfus ölçütünün ise “Belediye sınırları içinde nüfusu 500’ün altında mahalle kurulamaz” demek suretiyle getirildiği görölmektedir. 4541 sayılı kanuna dayanan 1945 tarihli *Tüzük* ise “mahallelerin birleştirilmesinde, muhtarlığa bağlanacak ev sayısının 1000’den fazla olmaması ve bir mahallede birden fazla muhtar bulundurulması halinde de bir muhtara verilecek ev sayısının 300’den az olmaması göz önünde tutulur” demek suretiyle mahallenin ideal ölçütünü 300-1000 hane olarak belirlemiştir (Şehir ve Kasabalardaki Mahalle Muhtar ve İhtiyar Kurulları Tüzüğü, 1945). TÜİK tarafından yayınlanmış olan adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarında belirtilen mahalle nüfus verileri, gerek 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun, gerekse Şehir ve Kasabalardaki Mahalle Muhtar ve İhtiyar Kurulları Tüzüğü’nün belirlediği nüfus ölçütünün uygulamada geçerli olmadığını göstermektedir.

Ülkemizde toplam 32.245 mahalle bulunmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2023). TÜİK tarafından yayınlanmış olan adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları incelendiğinde toplam 2.000 üzerinde mahallenin 10.000 ve üzerinde nüfusa, 60’tan fazla mahallenin ise 50.000 ve üzerinde nüfusa sahip olduğu görölmektedir. 149.194 kişi ile Diyarbakır Bağcılar Mahallesi, 113.989 kişi ile İstanbul Beylikdüzü Adnan Kahveci Mahallesi en yüksek mahalle nüfusuna sahiptir. (TÜİK, 2022). Türkiye’de illerden daha fazla nüfusa sahip mahallelerin varlığı, hem mahallenin kurulmasına dair ölçütlerin geliştirilmesini hem de mahallenin mevcut hukuksal ve yönetsel rolünün yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Mahalle yerel demokrasi ve yönetişimi gerçekleştirmede önemli toplumsal, yönetsel ve fiziksel bir birimdir. Yerel sorunlara yönelik çözümdede ortaklık temelinde dayanışmacı ilişki biçimi ve yönetime katılım temelinde önemli bir tarihi değer ve ortaya çıkarılmayı bekleyen bir potansiyeli vardır. Mevzuatta mahallenin bu potansiyelinin sınırlı düzeyde kaldığı görölmektedir. Belediye Kanunu’nun 9. Maddesinde belirtilen “Belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümlü için bütçe imkânları ölçüsünde gerekli aynı yardım ve desteği sağlar; kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütölmesini sağlamaya çalışır” ifadesiyle belediye ile mahalle arasında gevşek ve koşullara bağlı bir yükümlölük ilişkisi kurulduğu söylenebilir.

5393 sayılı Belediye Kanunu’nda ihtisas komisyonlarını düzenleyen 24. Maddesi ve kent konseylerini düzenleyen 76. Maddesinde mahalle muhtarlarının bir paydaş olarak zikredildiği görölmektedir. 24. Maddede

mahalle muhtarlarının oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabileceği ve görüş bildirebileceği belirtilmiş, 76. Maddede ise kent konseylerinin diğer paydaşlarla birlikte mahalle muhtarlarının katılımıyla oluştuğu ifade edilmiştir.

Mahalle muhtarları belediye kanunu ile bir yerel paydaş kabul edilmiş ve katılım mekanizmalarına dâhil edilmiş olsa da gerek yasal rolleri gerekse gerçek hayattaki pozisyonları ile dikkate alınan bir yönetim birimi değildir. Anayasadaki “diğer kamu görevlileri” sıfatına sahip olan ve devlet memurları kanununa göre işlem gören mahalle muhtarı bir yönetici olmaktan çok mahalledeki genel yönetime dönük kimi hizmetleri yerine getiren bir personel, muhtarlık kurumu ise mahallelerde bir “aracı kurum” olarak değerlendirilmektedir (Arikboğa, 199: s. 122). Mahallenin aracı bir kuruma indirgenmesi kentsel düzeyden başlayarak güvenliğin tüm ölçeklerinde ve en nihayetinde biyosferin güvenliğinin sağlanmasında sahip olduğu potansiyelin hayata geçirilmesine engel olmaktadır. Bu nedenle biyosferin güvenliği için mahallenin yeniden biçimlendirilmesi gerekmektedir.

MAHALLE ÖLÇEĞİNDE EKOLOJİK GÜVENLİK

Mahalle ve sahip olduğu potansiyel, ekolojik güvenliğin giriş kapısıdır. Söz konusu potansiyeli etkinleştirecek, işlevsel kılacak mekanizmaların oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda ekolojik güvenliğin inşasında temel ölçek olarak mahallenin etkin kılınabilmesi için iki mekanizma; mahalle planlaması ve mahalle yönetişimidir.

Kent Planlamasından Mahalle Planlamasına

Kent ve bölge planlama politikaları ve uygulamaları tarihsel süreçte insan sağlığı ve refahı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur ve bu etki günümüzde de devam etmektedir. Günümüzde elde edilen önemli veriler doğal çevreyle insan sağlığı arasındaki ilişkiyi daha açık hale getirmiştir. Gerek kronik rahatsızlıklar gerekse karşı karşıya kalınan bulaşıcı hastalıklar planlama ve halk sağlığı arasındaki ilişkiyi her geçen gün daha fazla gündeme getirmektedir. Ekonomik, ekolojik ve toplumsal kaynakları biçimlendirme gücüyle planlama, kent sağlığını da biçimlendirmektedir. Bu bağlamda kentsel planlama, kentleşmeyi kent sakinleri için sağlık yararına olacak şekilde yönlendirme yeteneğine sahiptir. Diğer taraftan yerlerin nasıl tasarlandığı ve inşa edildiği, ulusal ve küresel sistemin sağlıklı kılınmasının da belirleyicisidir (Hutson ve Moscovitz, 2019: s. 273).

Kentsel planlama, farklı yönetim ölçekleri aracılığıyla sosyal ve ekonomik ilişkileri düzenleme girişimlerini, dolayısıyla da mekânsal sınırları

tanımlamanın ve kaynakların mekânsal tahsislerini etkilemenin siyasi, sosyal ve ekolojik sonuçlarını içermektedir. Bu nedenle planlama faaliyetinin tüm yönlerinin, mekânsal, sosyal, ekonomik ve ekolojik sonuçları vardır (Huxley, 2009: 194). O yüzden mekânsal sorunlara yönelik toplu karar alma yöntemi olarak kentsel planlama, birey, topluluk ve devlet odaklı kapasite oluşturmaya yönelik hedeflere sahiptir. Planlama bu kapasiteleri oluştururken farklı yönetim ölçekleri arasında (yerel-bölgesel-ulusal) bir denge sağlar (March ve diğeri, 2017: 28).

Antik dönemde başlayan kent planlaması oldukça eski bir geçmişe sahip olsa da modern kökenleri açısından 19. yüzyılın ikinci yarısında sanayi kentinin düzensizliğine karşı bir tepki olarak ortaya çıkan kentsel reform hareketine dayanmaktadır. Döneme hâkim olan ideal kent arayışı, yeterli temizlik, malların ve insanların hareketliliği ve gündelik hayata ilişkin kolaylıkların sağlanması gibi pratik hususlar da planlama arzusunun artırmıştır (Britannica, 2021). Bununla birlikte modern kent planlaması ile arazi kullanımında imar yaklaşımı uygulanmış ve tüm dünyada kentler tek işlevli alanlar olarak tasarlanmıştır. Tek kullanımlık imar stratejilerinin benimsenmesi ise ciddi sorunları beraberinde getirmiştir. Kentsel yayılma artmış, birçok kent merkezi, kalitesini ve canlılığını yitirmiş, otomobil bağımlılığı ve trafik sıkışıklığı gibi sorunlar tüm kentlileri etkilemeye başlamıştır (UN-Habitat, 2015: s. 3). 21. yüzyıla gelindiğinde tek tip planlama modelinin tekrarlanabilir bir süreç veya arzu edilen sonuçları elde etmede başarısız olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle planlama sürecindeki değişiklikten etkilenme olasılığı en yüksek olan sakinleri içeren katılımcı bir model geliştirilmiştir. Yerel düzeyde planlama ve geliştirme kararlarının, yerel sürdürülebilirliğin artırılmasında önemli bir rol oynadığı ve planlamanın halk katılımını ne ölçüde kapsadığının derecesi açısından da veri olduğu kabul edilmiştir. Katılımcı planlama kavramı, uygulamada sınırlı kalsa da dünyanın geneline yayılmıştır (Britannica, 2021).

Katılımcı planlama yaklaşımı her ne kadar planlama kararlarından en çok etkilenecek kesimi sürece dâhil etmesi açısından olumlu olsa da kendi içerisinde kentin tamamı üzerinden geliştirilen genel bir stratejiyi benimsemektedir. Oysa kentsel yayılma, trafik sıkışıklığı, çevresel bozulma, azalan kentsel kültür, aşırı arazi gelişimi ve sosyal eşitsizlik gibi zorluklar ve sorunlar mahalleleri ön plana çıkarmış ve söz konusu sorunlara ilişkin çözümlerin daha küçük ölçekten başlayarak ortaya konulması gerektiğini göstermiştir (Zhang ve diğeri, 2018: s. 3). Yakın zamanda yaşanan covid-19 küresel salgını da bu durumu bir kere daha gözler önüne sermiştir. Salgın döneminde yaşanan hizmetlere erişebilirlik gibi sorunlar kentlerin yeniden tasarımını gündeme getirirken kent içerisindeki mahallelerin

salgından etkilenme düzeylerinin farklılığı, kentin tasarımının nasıl olması gerektiğine ilişkin tartışmaları tekrar gündeme getirmiştir.

BM (UN-Habitat, 2015: s. 3) sürdürülebilir bir kentin, “canlı bir sokak yaşamı, yürünebilirlik ve karşılanabilirlik” olmak üzere üç temel özelliği olduğunu ifade etmektedir. *Canlı bir sokak yaşamı*: sürdürülebilir bir kent, çeşitli etkinlikler, elverişli cepheler ve sokak genişliğinin sağlandığı ve özel ulaşımın rolünün azaltıldığı bir sokak yaşamını destekleyen, teşvik eden bir kenttir. *Yürünebilirlik*; sürdürülebilir kent, insanları kamusal alana ulaştırmak, tıkanıklığı azaltmak ve yerel ekonomiyi ve etkileşimleri artırmak için temel bir strateji olarak yürünebilirliği teşvik eder. İnsanları yürümeye veya bisiklete binmeye teşvik eden bir sokak ağı, gerekli şehir idari hizmetlerinin yürüme veya bisiklet mesafesinde sunulmasını ve güvenliği sağlar. *Karşılanabilirlik*; hizmetlere yakınlık, zaman ve kaynak israfını azaltmaya yardımcı olur ve böylece genel hizmet maliyetlerini düşürür. Sürdürülebilir bir kent hizmetlere erişimde yakınlığı teşvik ederek ve maliyetleri azaltarak ekonomik faaliyetlerin yanı sıra hizmetlerin ve konutların karşılanabilirliğini destekler. Uygun fiyatlı ve uzlaşmacı bir yapı sürdürülebilir bir kentin temel özelliğidir.

Söz konusu ilkeler kentin sürdürülebilir kılınabilmesinin ancak kentsel tasarımın mahalle ölçeğinde gerçekleştirilmesi ile mümkün olduğunu ortaya koymaktadır. Mahalle kentin temel yerleşim birimi, yapı taşıdır. Mahalle, sakinlerinin ortak çıkarlar doğrultusunda bir arada bulunduğu yerleşkedir (GOV.UK, 2014). İnsanların günlük ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayabilecekleri, sosyalleşebilecekleri ve kendilerini güvende hissedebilecekleri yer mahalleleridir (UN-Habitat, 2015: s. 3). Buna göre mahalle, *mahalle* sakinlerinin fiziksel ve duygusal refahlarını sürdürmeleri için sosyal, ekonomik ve ekolojik kaynakları elde etmeleri için en uygun yer olarak kavramsallaştırılabilir. Mahalle, sakinlerinin bir araya gelme, mevcut kaynakları kullanma veya yeni kaynaklar edinme yeteneklerini etkileyerek onların güvenliği üzerinde belirleyici etkiye sahiptir. Tarihsel, sosyal, politik ve ekolojik süreçlerin bir ürünü olan mahallenin kendisine özgü toplumsal, ekonomik ve ekolojik yapısı mevcuttur. Bu nedenle mahallenin kendi özgün değerleri üzerinden bir planlamaya tabi tutulması gerekmektedir. Dolayısıyla bireyin, toplumun, kentin, devletin ve hepsini kapsayacak şekilde biyosferin güvenliğinin mahalleler üzerinden ele alınması, dönüşüm sürecinin mahalle ölçeğinden başlatılması gerekmektedir (Chitewere ve diğerleri, 2017: s. 118).

Mahallenin sağlıklı kılınması, yerel düzeyde sürdürülebilirliğin sağlanması açısından çok önemlidir. İnsan faaliyetlerinin gerçekleştiği başlıca alanlar olarak kentler, ancak mahalleleri sürdürülebilirlik kriterlerini sağladığında

sürdürülebilir kent olarak kabul edilebilir. Bu bakımdan mahalle ekonomik, ekolojik ve sosyal sürdürülebilirliğin diğer ifade ile güvenli olmanın minimum ölçęi, çekirdeğidir (Zhang ve diğerleri, 2018: s. 3). Mahallenin güvenliği, mahalle planlaması ile mümkündür. Planlamacıların büyük çoğunluğu iklim değişikliğinin planlama mesleği için en önemli öncelik olması gerektiğini, ancak yerel bölgelerdeki politika çerçevesi açısından planlama sisteminin bununla başa çıkmak için yeterli ölçüde donanımlı olmadığını dile getirmektedir (Newberry, 2020). Yine iklim adaleti savunucularına göre, başta özellikle düşük gelirliiler olmak üzere, bazı mahalleler iklim değişikliğinin artan risklerine karşı en savunmasız yerleşim birimi durumundadır (Enman, 2019). Mahalle planının ölçęi, temel yerel güçleri ve zorlukları belirlemek için çok uygundur. Bu bağlamda mahalle planlaması ekolojik güvenliğin aracı, toplulukların mahalleleri için ortak bir vizyon geliştirme ve yerel bölgelerinin gelişimini ve büyümesini şekillendirme eylemidir (GOV.UK, 2014).

20. yüzyılda şiddeti her geçen gün artan sorunlarla birlikte, planlamacılar yönünü mahalleye çevirmiş ve kentsel mahallelerdeki yaşam kalitesini iyileştirmeye yönelik programlar üzerinde çalışmaya başlamışlardır. Esasında Ebenezer Howard'ın "Bahçe Kent" hareketinin önerildiği 20. yüzyılın başlarından itibaren yaşanabilir ve çevre dostu mahalleler tasarlanmaya ve geliştirilmeye başlamıştır. Bununla birlikte mahallenin tasarlanması yerine yeni kent konseptlerinin geliştirmesi ile sonuçlanmıştır. Mahalle kavramı ilk olarak 1910 yılında Clarence Perry tarafından kent merkezi ve konut alanlarının çoğunda ulaşım sorununu çözmek için ortaya atılmıştır (Wahi ve diğerleri, 2017: s. 4). 1929 yılında Clarence Arthur Perry'nin mahalle birimi kavramını önermiştir. Perry, mahalleleri kentsel planlama faaliyetlerine entegre etmiş ve ortalama bir ailenin konut çevresindeki rahatlığı ve uygun gelişimi için ihtiyaç duyduğu tüm kamu tesislerini ve koşullarını kucaklayacak ideal bir mahalle tanımlamıştır (Perry, 1929'dan akt. Zhang ve diğerleri, 2018: s. 4).

Günümüzde mahalle planlaması, özellikle gelişmiş ülkelerde yerel sürdürülebilirliği arttırmanın bir aracı olarak kabul edilmekte ve her geçen gün önemi daha fazla vurgulanmaktadır (Zhang ve diğerleri, 2018: s. 4). Örneğin Birleşik Krallık'ta mahalle planının hazırlanması zorunludur. Halkın ihtiyaçlarının karşılanmasında yerel ve ulusal politikayla uyum sağlamak ve mevcut fırsatlardan en iyi şekilde yararlanmak için güçlü bir araç olduğu ifade edilen mahalle planlamasının yasal bir zorunluluktan ziyade bir hak olduğu dile getirilmektedir. Buna göre, mahalle planından ve paydaşları planlama sürecine dâhil etmekten kasaba veya mahalle meclisi sorumludur. Bir mahalle planı, referandumda onaylandıktan sonra yerel

bir planla aynı yasal statüye kavuşmakta ve yasal imar planının bir parçası olarak yürürlüğe girmektedir. Yine Amerika, Kanada, Tayvan gibi ülkelerde yasal bir zorunluluğu olmamakla birlikte mahalle planlaması yapılmaktadır. Ülkemizde mahalle planlamasına ilişkin yasal herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Belediye Kanunu'nda (m. 9), “belediye ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkânları ölçüsünde gerekli aynı yardım ve desteği sağlar; kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır” ve “mahalle muhtarlarının kendilerini ilgilendiren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına oy hakkı olmaksızın katılabilir ve görüş bildirebilir hükümleri yer almaktadır”. Ancak söz konusu hükümler gerek mahalle ihtiyaçlarının karşılanmasında belediye bütçesinin uygunluğu şartı, gerekse muhtarların mahalleyi ilgilendiren konularda oy hakkına sahip olmaması açısından işlevsel değildir. Bununla birlikte daha önce de belirtildiği gibi Türkiye’de kent nüfusuna eş değer hatta onun da ötesinde nüfusa sahip olan mahaller bulunmaktadır.

Yine Büyükşehir Belediye Kanunu’nda 2020 yılında yapılan değişiklikle mahalleler kendi içerisinde işlevleri açısından farklılaştırılmış ve kırsal mahalle tanımlamasıyla mahallelerin birbirinden farklı yapıya sahip olduğu resmi olarak kabul edilmiştir. Ancak bu kabule yönelik çözümlemenin söz konusu mahallelere ilişkin sadece çeşitli mali yükümlülükleri yerine getirme boyutuyla sınırlı olduğu görülmektedir. Oysa kırsal mahalle olarak yeni bir tanımlama yapılmasının nedeni genel planlama nedeniyle farklılığı göz ardı edilen söz konusu alanlarda ortaya çıkan ekonomik, toplumsal ve ekolojik sorunlardır. Kanun koyucunun sadece mali yükümlülükleri azaltmak şeklinde ortaya koyduğu tavır yaşanan sorunları çözümlenmenin uzağındadır. Söz konusu sorunlar ancak mahallelerin kendilerine özgün bir planlama modeli ile mümkün olabilir. Dolayısıyla mahalle planlaması Türkiye gibi kır-kent karmaşasının yaşandığı ülkeler açısından daha elzem bir konudur. Diğer taraftan mahallenin güvenli kılınması aynı zamanda kenti de güvenli kılacaktır.

BM, mahallelerin güvenli kılınabilmesi için inşa sürecinde beş temel ilkenin esas alınmasını dile getirmektedir. Bunlar, a) kentsel yayılmanın azaltılması ve arazi verimliliğinin en üst düzeye çıkarılması, b) yürünebilir mahallelerin teşvik edilmesi ve otomobil bağımlılığının azaltılması, c) arazi kullanımının optimize edilmesi, yürümeyi, bisiklete binmeyi ve araba kullanmayı kolaylaştıran güvenli, verimli, birbirine bağlı bir sokak ağının oluşturulması, d) sürdürülebilir, çeşitlendirilmiş, sosyal olarak eşit ve gelişen toplulukların ekonomik olarak uygun yollarla teşvik edilmesi, d) yerel istihdamın, yerel üretimin ve yerel tüketimin teşvik edilmesidir (UN-Habitat, 2015: s. 2). Söz

konusu ilkeler aynı zamanda yerel ve küresel güvenliğin ekolojik, ekonomik ve toplumsal boyutlarını, sac ayaklarını ifade etmektedir.

Mahalle, güvenli kentlerin geliştirilmesinde temel bir model olma hedefini karşılamada elverişli bir ölçek, mahalle planlaması ise arazinin doğru kullanımı ve doğru tasarım ile sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik tasarımlar gibi faaliyetleri bir araya getirerek ekolojik güvenlik açısından ön cephe niteliğindedir. Güvenli bir mahalle ve kent, yüksek kaliteli kentsel peyzajlar ve açık alanlar, sürdürülebilir şekilde tasarlanmış konutlar, alışveriş ve eğlence alanlarına, okullara, çocuk bakım tesislerine ve diğer hizmetlere erişim gerektirir. Mahalle planlaması trafik tıkanıklığı, otomobil bağımlılığı, toplumsal ayrışma gibi çağımızın pek çok kentsel zorluğunun, kaynağında işlevsel bir şekilde çözülmesini sağlar. Yine mahalle planlaması toplum refahını ve alan yaşanabilirliğini korumak açısından önemlidir (UN-Habitat, 2015: s. 3). Kişilerin yaşamlarını sürdürdüğü mekanların kalitesi etraflarındaki alanlardan etkilendiğinden, konutlar ve konutlar arasında iyi tasarlanmış, iyi yönetilen yeşil alanlar mahalleleri yaşanabilir kılmakta ve insanların yaşam kalitesine katkıda bulunmaktadır (Wahi ve diğerleri, 2017: s. 4). Nitekim açık yeşil alan ile sağlıklı yaşam arasındaki ilişki Covid-19 süreci ile daha net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, mahalle planlaması “yapıların doğal afetlere dayanacak şekilde güçlendirilmesi, erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi, acil durum hazırlık planları oluşturulması” (Çılgın, 2023) gibi gerek afet öncesi risklerin ortadan kaldırılması gerekse afet sonrası etkin bir müdahaleye imkân tanıyarak zararın azaltılması açısından çok önemlidir. Nitekim ülkemizde 6 Şubat'ta yaşanan büyük depremler ve müdahale sürecindeki aksaklıklar mahalle planlamasının önemini ortaya koymuştur. Arazinin doğru ve çok işlevli bir şekilde kullanılması, peyzaj parçalanmasının azaltılması, etkin bir afet yönetiminin sağlanması ve ekosistemin korunmasının yanı sıra yerel ekonominin teşvik edilmesini de sağlar. Doğru arazi kullanımı ve uygun politika bir yandan mahallede farklı geçmişlere ve farklı gelir seviyelerine sahip sakinler için iş fırsatları yaratılmasına imkân tanırken diğer taraftan kamu hizmeti maliyetlerinin azalmasını sağlar (UN Habitat, 2015: s. 4-5).

Fiziksel planlama boyutuyla sağladığı avantajların yanında mahalle planlaması aynı zamanda yurttaş katılımı ve sosyal etkileşimi destekleyerek ekolojik güvenliğin toplumsal ve siyasal alanda inşasını sağar. Mahalle insan ve doğal sistemlerin birleşmesi açısından algıları ve davranışları etkileyebilecek kurumsal veya sosyal boyutlara sahiptir (Shandas, 2015: s. 2). Bu bağlamda mahalleler aynı zamanda kimlik inşasında en uygulanabilir birimlerdir. Toplu mekânlar olarak mahalleler, sakinleri arasında topluluk duygusu oluştur ve sosyal sermayenin sürdürülebilirliğinde aktif rol oynar. Güçlü ve sağlıklı bir

topluluğun oluşmasının temel yollarından biri kolektif bir duygusal bağlılığa dayanan topluluk bilincinin oluşmasıdır. Dolayısıyla ekolojik güvenliğin sağlanmasında temel kriterlerden olan ekolojik bilincin oluşturulmasında başlangıç ölçeği de mahalleler olmalıdır. Örneğin arazi kullanımı ve toplumsal bütünleşme birbirine bağlıdır ve birbirini destekler. Mahalle planlaması aynı topluluktaki ihtiyaçları gözeten konut türleri sağlayarak kentsel fırsatlara adil erişime imkân sağlar. Mahalle planlaması, toplulukların yaşadıkları ve çalıştıkları alanların tasarlanmasında ve yeni kalkınma önerilerinin hayata geçirilmesinde daha güçlü bir rol oynamalarına, daha önce görmezden gelinen dezavantajlı grupların planlama sürecine katılmasına imkân sağlar. Sosyal içermeye imkân tanınmasıyla mahalle planlaması hakkaniyete, özellikle de kamusal kaynakların kullanımında hakkaniyete katkı sağlar (Zhang ve diğerleri, 2018: s. 5). Bu durum toplumsal yapıda bütünleşmeyi mümkün kılar. Toplumsal bütünleşme ise, kent yaşamının itici gücü olan sağlıklı toplumsal ağların temelini oluşturur (UN Habitat, 2015: s. 5).

Siyasi açıdan mahalle planlaması birçok ülkede adem-i merkezîyet politikaları kapsamında yerel toplulukları güçlendirmek amacıyla planlama yetkisinin daha küçük ölçeğe aktarılması veya devredilmesi yöntemi olarak uygulanmaktadır (Zhang ve diğerleri, 2018: s. 4). Davranış değişikliğinin bireysel ve toplumsal faktörlerin bir kombinasyonu olduğu dile getirilse de davranışta gerçek bir değişiklik, sakinlerin daha fazla katılımını gerektirmektedir. Halkı yönetime ve özeldede ekolojik sorunların yönetimine dahil etmenin faydalarının anlaşılmasının uzun ve karmaşık bir geçmişi vardır (Shandas, 2015: s. 4). Bununla birlikte söz konusu faydanın ne kadar elde edildiği diğer bir ifadeyle katılım düzeylerinin ne kadar sağlandığı tartışmalıdır. Bu bağlamda ölçeğin daha küçük olması nedeniyle mahalle düzeyinde halka açık toplantılar, daha geniş katılım, mahalle planlaması yoluyla topluluk duygusu etkinleştirilebilir ve doğrudan kaynağından daha güvenilir veri elde edilebilir. Mahalle planlaması, sürece mahalle sakinlerini dâhil ederek, planlama ve karar alma sürecine tabandan bakmayı teşvik ederek sosyal demokrasiyi, eşitliği, kapsayıcılığı ve diğer sürdürülebilirlik boyutlarını geliştirir. Mahalleler, birbiriyle ilişkili bileşenleri toplayacak ve tutarlı bir kentsel parçaya yol açacak kadar büyük, ancak sistem entegrasyonunun bazı karmaşıklıklarını azaltacak ve sonuçları daha kısa sürede görece kadar küçüktür (Zhang ve diğerleri, 2018: s. 5).

Mahalle Dayanışmasından Yönetişime

Yukarıda kısaca açıklanan yerleşimlerin fiziksel yönlerine paralel olarak elde edilmesi hedeflenen başarıların esasında çok çeşitli ve karmaşık insani yönleri vardır. Planlama açısından bu, temel bir şekilde “arazi kullanımı”

-arazi üzerinde ve binaların kendisinde meydana gelen faaliyetler- ve bu arazi kullanımları arasındaki birçok bağlantı olarak anlaşılabilir. Bununla birlikte insanların doğumdan ölüme kadar tüm hayatları boyunca çeşitli ve karmaşık ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlar yapılar içinde karşılanır ve mekânın kırılğanlık seviyeleri ve türleri üzerinde etkilidir (March ve diğeri, 2017: s. 9).

Temeli mekân ve insan olan mahalle, bu ikisinin birleşimi olarak ortaya çıkmaktadır. Fiziksel mekânın, tek başına mahalleyi oluşturması mümkün değildir. Mekâna hayat veren onu yaşam alanına dönüştüren aktör insandır. İnsan ve mekânın birleşimiyle yaşam alanı olarak ortaya çıkan mahalle bu bağlamda dayanışma, komşuluk, yardımlaşma, güvenlik, ortaklık, benzerlik, yakınlık, aidiyet gibi kavramlarla ilişkilidir (Alver, 2010: s. 117-122). Mumford (1954)'a göre komşuluk en basit haliyle birbirine yakın yaşayan insanlardır. Ona göre komşuluk ortak köken veya amaçtan ziyade mekândaki konutların yakınlığıyla ortaya çıkmakta ve insanları birleştirmektedir. Konutların yakınlığı karşılaşma, iletişime geçme, ortak bağlantılar gibi yollarla insanların birbiri hakkında bilgi edinmesine ve ortak bir bilinç kazanmasına olanak sağlamaktadır. Böylece aynı yeri paylaşmak en basit örgütlenme şeklini doğurmaktadır (Mumford, 1954'ten akt. Turan ve Ayataç, 2020: s. 196). Diğeri ifadeyle konutların yapısı insan davranışlarını biçimlendirirken, insan davranışları da mekânı biçimlendirmektedir. İnsan ilişkileri aracılığıyla birey ile mahallenin birbiriyle sıkı bir bağ içinde olması onun taşıdığı anlamları zenginleştirmektedir (Turan ve Ayataç, 2020: s. 196-197). Dolayısıyla mahalle, mekâna bağlanma, bir yerle kendini irtibatlı kılma hali ve biçimidir (Alver, 2010: s. 117-122). Bu aidiyet etrafında kurulan topluluk duygusu sürdürülebilir mahallenin başlıca koşullarındandır. Literatürde genel olarak güçlü bir topluluk duygusunun sağlıklı bir topluluğı ifade ettiği kabul edilir (Zhang ve diğeri, 2018: s. 5).

Bireyin davranış ve alışkanlıklarının oluşmasında farklı faktörler etkili olmakla birlikte gelenekler, duygusal dürtüler, aile ve arkadaşların etkisi gibi sosyal normların da çok önemli bir rolü vardır. Toplumsal faaliyetlere bağlılık ve toplumsal değişim yaratmada bireysel olarak olumlu bir etki yaratma duygusu, bir sosyal ağa katılım yoluyla geliştirilir. Bireyin davranışı, diğeri tarafından paylaşılan günlük davranışlarla etkileşim içindedir ve bu etkileşim çevre koruma politikasına bir giriş noktası olarak hizmet edebilir. Politik, sosyal ve ekonomik yaşamın daha geniş alanlarını kapsayacak şekilde inşa edilebilecek sorumluluk fikrine yerel temelli bağlılıkları ortaya koymada komşuluk ilişkisi ve dayanışma üzerine kurulu olan mahalle önemli bir yere sahiptir. Vatandaşlar bir ağa dahil olduklarında, ağ tarafından getirilen davranış değişikliğine paralel biçimde ekolojik ayak izlerini azaltabilirler (Kennedy, 2011: s. 848-849).

Sürdürülebilir yaşam tarzları için yeni sosyal normlar yaratmak bir politika biçimidir ve ekolojik güvenlik için hayati önem taşır. Ekosistemi korumada kolektif kültürel değişimlerin rolü büyüktür. Bununla birlikte bireye ya da küresel süreçlere odaklanan teoriler komşuluklar ve onun üzerinden gelişen dayanışma ağlarının etkisini göz ardı etmektedir. Oysa yerel düzeyde ortak değerleri ve uygulamaları olan bir gruba bağlı birey, sosyal bağlamı değiştirme potansiyeline sahiptir. Vatandaşlar mahallelerinde sürdürülebilir yaşamın önündeki engelleri ortadan kaldırarak, kentsel ve ulusal ölçekte ekosistemin dengesini bozucu davranışları azaltmayı teşvik edebilirler (Kennedy, 2011: s. 849).

Mahallenin ekolojik güvenliğinin inşasında ikili işlevi vardır. Mahalle, bir yandan sürdürülebilir bir yaşamın inşasında gerekli olan toplumsal birlik ağının oluşturulmasına elverişli bir mekân olarak katkı sağlarken (Kennedy, 2011: s. 653), diğer taraftan tabanda, halka en yakın sosyal ve yönetsel örgütlenme biriminde dayanışma ağları üzerinden biçimlenen ekolojik bilincin politika süreçlerine dahil edilmesine imkân sağlar. Mahalle, kentler için hem fiziki hem de sosyo-kültürel mekân parçasıdır. Mahalleler, yerel sohbet, konuşma ve tartışmanın merkezi mekânları olarak demokratik toplumun da temelini oluştururlar (Şengün, 2020: s. 316). Söz konusu demokratik yapının işlevsel kılınması kentsel, ulusal ve küresel sistemin sürdürülebilirliği açısından elzemdir. Bu bağlamda mahalle dayanışmasının katılım mekanizması ile yönetsel süreçlere dâhil edilmesi ve dayanışmadan yönetişime evrilmesi gereklidir.

Yerel demokrasiyi hayata geçirecek iletişimsel ve eylemsel katılım bilincinin oluşabileceği ve yönetim kültürünün yaygınlaşacağı ölçek yerel halka en yakın yönetim düzeyleridir. Bu bakımdan belediye sınırları içinde ilk yönetim basamağı olan idari birimlerin, yani mahallelerin önemi aşikârdır. Öte yandan Türkiye’de hem kabul edilmiş süreci hem de sonuçları açısından eleştirilen 6360 sayılı Kanun ile il düzeyinde yeni bir merkez yaratılmıştır. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda köylerin belediye olması veya kurulu bir belediyeye katılmasında yerel halkın onayına başvurulması gerekmektedir. Ancak 6360 sayılı Kanun’la tüzel kişiliği olan köyler, muhatabına sorulmadan kaldırılmış ve bir idari birim olarak tanımlanan mahalleye dönüştürülmüştür. Bu değişiklik sonrasında muhtarların yetki kaybı dolayısıyla kendilerini merkeze taleplerini bildiren “postacı” olarak tanımladıkları ve değişikliğin bürokrasi ve merkezleşmeyi arttırarak yerel halkın hizmetlere erişimini zorlaştırdığı görülmektedir. Bu değişikliklerle mevcut gerçeklikten kopuk biçimde yerel halkın köylü kimliği yerine kentli kimliği hukuki olarak tahvil edilmiş, kırsal alan belediye sınırları içine dâhil edilerek hukuk aracılığıyla toplumsal ve ekonomik yapının şekillendirilmesine

girişilmiştir (Tataroğlu ve Apaydın, 2016: s. 8-11). Yasadan sonra beş yıllık bir geçiş sürecinin ardından geçerli olmak üzere köy tüzel kişiliği kaldırılan bu mahallelere vergi, resim, harç ve katılım payı gibi yeni yükümlülükler getirilmiştir. Nitekim bir kanunla köylerin mahalleye dönüştürülmesi, yine bir hukuki düzenlemeyle mahalle kavramını da dönüştürmüş ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na 16.10.2020 tarihinde eklenen maddeyle "kırsal mahalle" kavramı mevzuatımıza girmiştir. Bu maddeye göre, köy veya belde belediyesi iken mahalleye dönüşen ve büyükşehir belediyesi sınırları içinde bulunup sosyo-ekonomik durumu, şehir merkezine uzaklığı, belediye hizmetlerine erişebilirliği, mevcut yapılaşma durumu ve benzeri hususlar açısından kırsal yerleşim özelliği taşıdığı tespit edilen mahallelerin ilgili ile belediye meclisinin kararı ve teklifi üzerine büyükşehir belediye meclisinin en geç doksan gün içinde alacağı karar ile kırsal mahalle olarak kabul edilmesi mümkündür. Kırsal mahalle veya kırsal yerleşik alan olarak belirlenen yerlere vergi, harç ve harcamalara katılma paylarında muafiyet ve indirimler getirilmiştir. Daha önce ifade edildiği gibi söz konusu tanımlama mahallelerin "kırsal mahalle" tanımlanmasına neden olan özelliklerine ilişkin bir planlamayı içermemektedir. Bu bakımdan yetersiz bir düzenlemedir.

Mahalle ve katılım ilişkisi incelendiğinde; Belediye Kanunu'nun, 8. maddesinde mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçların belirlenmesi ve daha önce de ifade edildiği gibi yasanın 24. maddesinde düzenlenen ihtisas komisyonlarına oy hakkı olmaksızın muhtarların katılıp, görüş bildirebileceği ibarelerinin yer aldığı grlmektedir. Kanun'a benzer şekilde kent konseylerinin işleyişine ilişkin yönetmeliğin 8. maddesinin f bendinde de "Belediye başkanının çağrısı üzerine toplanan muhtarların, kendi aralarında seçecekleri en fazla 10 temsilci" ile kent konseyine (Genel Kurul'a) katılabilecekleri belirtilmiştir. Öncelikle 8. maddede yer alan gönüllü katılımına ilişkin katılımın nasıl sağlanacağına ilişkin yol ve yöntemi açık değildir. Ayrıca muhtarın oy hakkı olmaksızın kendisini ilgilendiren toplantılara katılması işlevsel de değildir. Keza benzer şekilde mahallelere kent konseylerinde temsilci bulundurma hakkı da işleyiş açısından etkinlik sağlayıcı durumda değildir. Oysa mahallenin ve muhtarlık kurumunun kentsel katılımın bir parçası olabilmesi için öncelikle muhtarlık ile topluluk ilişkilerinin rgtlendirilmesinde daha pratik (mahalle meclisleri, mahalle dernekleri gibi) ve daha alt düzeyde katılım mekanizmasının iştilebileceği yapılara ihtiyaç vardır. Mahalle içinde katılım mekanizmasının etkin ve işlevsel kılınmasının ardından mahallenin kent yönetimine katılımının etkin ve işlevsel kılınması gerekmektedir (Alada, 2009: s. 8-9). Bu durum özellikle kent ve mahalle ölçeğinde nüfus yoğunluğu her geçen gün artan büyükşehirler için bir tercihten ziyade artık zorunluluk halini almaktadır.

Bu bağlamda ülkemizde mahalle dayanışmasını yönetim felsefesi ile kentsel katılıma dahil eden çeşitli çalışmalar hayata geçirilmektedir. Bunlardan bir tanesi Mahalle Afet Gönüllüleri (MAG) projesidir. Afetlerle mücadelenin kentin çekirdeği olan mahalleden başlatılması gerekliliğinden hareket eden proje bir “afet yönetimine sivil toplumun katılımı” projesidir. 2001 yılında hayata geçirilen proje günümüzde de sürdürülmektedir. Proje kapsamında mahallelerin dolayısıyla da kentlerin afetlere dayanıklılıklarını arttırmak amacıyla “mahallede uzun süredir oturan ve oturmayı planlayan, fiziksel engeli olmayan, yüz kızartıcı suçtan hüküm giymemiş, gönüllü çalışmaya inanan, takım çalışmasına yatkın, 18-55 yaşları arasındaki kadın ve erkeklerden yaklaşık 50 kişilik gruplar oluşturulmakta; söz konusu gruba, eğitim, ekipman ve organizasyon sağlayarak, mahalle bazında, özellikle afet sonrasında kritik saatlerde bu grupların müdahale imkan ve kabiliyetleri güçlendirilmektedir”.

Mahalle ve katılım ilişkisi bağlamında diğer bir örnek; Nilüfer Belediyesi'nin hayata geçirdiği mahalle komiteleridir. 2009 yılında bir proje ile hayata geçirilen mahalle komitelerinin temel dayanakları Belediye Kanunu'nun “Mahalle ve Yönetimi” başlıklı 9. maddesi ve “Hemşeri Hukuku” başlıklı 13. maddesidir. Seçilmiş ve doğal üyelerden oluşan mahalle komiteleri, şeffaflık, gönüllülük, tarafsızlık ve evrensel insan haklarına saygı gibi evrensel ilkeler doğrultusunda çalışmalarını yürütmektedir. Muhtar, muhtarlık asıl azaları, okul aile birliği temsilcisi, okul öğrenci temsilcisi, aile sağlığı merkezi temsilcisi ve mahallede bulunan STK'ların (dernek, birlik, kulüp, kooperatif vb.) temsilcileri doğal üyeleri oluşturmakta, mahalle komiteleri seçimlerinde sandık bölgesi seçmen sayısına göre her sandıktan bir kişi seçilmesiyle seçilmiş üyeler belirlenmektedir. Vatandaşların tamamı ikamet ettikleri mahallede oy kullandıkları sandıktan aday olabilme hakkına sahiptir. Seçimlerde adaylık başvurusu olması halinde mahalle genelinde 1/3 kadın, 1/3 genç, 1/5 engelli ve 1/5 LGBTİ+ kotası uygulanmakta böylece toplumun tüm kesimlerinin yönetime dâhil olabilmesi sağlanmaktadır (İpekten, 2019).

Mahalle Komiteleri toplumun farklı katmanlarını yaşam alanlarına ilişkin ortak bir amaç etrafında bir araya getiren, mahalleleriyle ilgili farklı fikirleri mahalle sakinlerine ortak akılla değerlendirme olanağı sunan bir oluşumdur. Mahalle komitesi gibi katılım konusunda uygun örgütlenme araçlarıyla yapılandırılmış 21. yüzyıl mahallesi, kentlilik bilincinin geliştiği, hemşerilik hukukunun tanındığı, dayanışmacı ruhun oluşturulduğu ve yaşadığı alana sahip çıkma iradesinin gösterildiği yaşam alanları için iyi uygulama örnekleridir. Stratejik planın 2012-2014 dönemi revizyonu için ve 2015-

2019 stratejik planı için Mahalle Komitelerinin görüş ve önerilerini esas alan Nilüfer Belediyesi bu konuda örnek teşkil etmektedir. (İpekten, 2019).

Gerek Mahalle Gönüllüleri gerekse de Mahalle Komiteleri örnekleri mahalle dayanışmasının ekolojik güvenliğin sağlanmasında işlevsel kılınması açısından çok önemli çalışmalardır. Bu bağlamda söz konusu uygulamalar kent mahallerinde özellikle de nüfus yoğunluğu yüksek olan büyükşehirlerde hayata geçirilmelidir. Söz konusu oluşumların yanı sıra katılım düzeyinin arttırılması için yine özellikle büyükşehirlerde mahalle muhtarlarının kendilerini ilgilendiren konuların görüşüldüğü toplantılara katılımının zorunlu kılınması ve kendileri ile ilgili konularda oy hakkı verilmesi çözüm stratejisi olarak benimsenebilir.

SONUÇ

İnsanların en temel ihtiyaçlarından olan güvenliğe yönelik tehditlerin çeşitliliği ve yoğunluğu her geçen gün artmaktadır. Kendini, ekosistemin hiyerarşik olarak merkezine yerleştiren insan eylemleri ekolojik dengeyi bozmuş ve afetlerden salgınlara uzanan geniş bir yelpazede varlığa yönelik yeni tehditlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda güvenliğe yönelik sorunların kaynağını, insanın algısı ve eylemlerinde arayan ekolojik güvenlik yaklaşımı insanı, canlı ve cansız tüm varlıkların bir bütünü oluşturduğu ekosistemin parçası olarak ele almakta, insan-doğa ilişkisini yeniden değerlendirerek manevi-etik bir dengeye oturtmaktadır. Bu çalışma ile gerek ekolojik bilincin kazanılması gerek güvenlik risklerine karşı önleyici veya iyileştirici önlemlerin alınması için aktif, kendi kendine yeten bir toplumsal yapının oluşturulmasında mahallenin fiziki ve toplumsal açıdan elverişli bir ölçek olduğu ancak planlamadan uygulamaya uzanan bir çerçevede hukuki ve yönetsel yapının bu potansiyeli değerlendirebilecek yeterlilikte olmadığı ileri sürülmektedir.

Tarihsel, sosyal, politik ve ekolojik süreçlerin bir ürünü olan mahallenin kendisine özgü toplumsal ekonomik ve ekolojik bir yapısı vardır. Mahallenin özgün yapısına uygun şekilde tasarlanması, risklere karşı kırılğan grupların gözetilmesi, mahallenin güvenlik için savunmasız yanlarının daha iyi tespit edilmesi ve kriz anlarında hizmetlere erişim sorunlarının önlenmesi için mahalle düzeyinde planlama anlayışı gereklidir. Mahalle planlaması mahallelilerin yaşadığı alan üzerine düşünmesi ve onu birlikte tasarlaması mekânsal aidiyetin geliştirilmesine, topluluk duygusu ve ekolojik bilincin oluşmasına, yerel demokrasi ve yönetim anlayışının güçlenmesine de katkı sağlayacaktır. Dünyada kent planlamasından mahalle planlamasına doğru bir yönelim vardır ve mahalle planlaması konusunda deneyimlerden yararlanılarak

ülkemizdeki politika ve uygulamalar gözden geçirilmelidir. Bu bağlamda planlama ve katılım konusunda uygun mahalle ölçeği oluşturulmalıdır. Ayrıca gelişen teknoloji günümüzde mahalle planlaması konusunda önemli bir avantaj sağlamak ve oyunlaştırma yerel katılımı sağlamada bir yöntem olarak ön plana çıkmaktadır. Ülkemizde de hem eğitim hem de katılım aracı olarak teknolojiye dayalı işlevsel araçlar değerlendirilmelidir.

Ülkemizde mahallelerin, günümüzde bu niteliğinden uzaklaşmış olsa da, komşuluk hukuku, dayanışma kültürü ve kendi işini kendi yapma geleneği olan bir tarihsel geçmişi vardır. Bu bağlamda köklü bir tarihsel geçmişi olan mahalle katılım bilincinin oluşabileceği ve yönetim kültürünün geliştirilip kurumsallaşabileceği temel mekândır. Bu bağlamda mahalle düzeyinde katılım mekanizmalarının etkin ve işlevsel kılınması ve kent yönetimine etki kapasitesinin geliştirilmesi gerekmektedir. Ülkemizde Nilüfer Belediyesi tarafından hayata geçirilen mahalle komiteleri örneği ve MAG Projesi önemlidir ve elde edilen tecrübelerle sistem geliştirilip yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca mahalle ölçeğinin katılım ve kent politikalarına etki bağlamında potansiyelini açığa çıkarmak için hukuksal ve yönetsel açıdan mahalle yönetimi yapısı gözden geçirilmelidir. Mahalle muhtarlarının eğitilerek mahallelinin bilinçlenme ve katılımı konusunda yetkin kılınması ve hukuki olarak yetkilendirilmesi, meclis toplantılarında etkili bir temsil yetkisinin kazandırılması, kent yönetiminde etki güçlerini ve kapasitelerini arttırmak üzere muhtarlar ve mahalleler arasında iş birliği ağlarının oluşturulması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alada, A. B. (2008). *Osmanlı Őbrinde mahalle*. Sümer Kitabevi.
- Alada, A. B. (2009). *Kentsel yönetime katılımda ‘mahalle’*. DOSYA-08: Yerel Yönetimlere Katılım, Mimarlar Odası Ankara Őubesi Yayını, Bülten 64, 66-70. <http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/inceleme-27.pdf>
- Alver, K. (2010). Mahalle: Mekn ve hayatın esrarlı birlikteliği. *İdealkent*. 1 (2), 116-139.
- Bal, M. A. (2003). *Modern devlet ve güvenlik*. IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık.
- BMMYK (1997). *Dünya mltecilerinin durumu 1997-1998: Bir insanlık sorunu*. BirleŐmiŐ Milletler Mlteciler Yüksek Komiserliği. Ankara BMMYK Türkiye Temsilcililiği
- Chitewere, T., Shim, J. K., Barker, J. C. & Yen, I. H. (2017). How neighborhoods influence health: Lessons to be learned from the application of political ecology. *Health & Place*, 45, 117–123. <http://dx.doi.org/10.1016/j.healthplace.2017.03.009>
- GOV.UK (2014). *Neighbourhood planning*. <https://www.gov.uk/guidance/neighbourhood-planning--2#what-is-neighbourhood-planning>
- Çılgın, K. (2023). *Mahallede güvende miyiz?*. <https://aposto.com/s/mahallede-guvende-miyiz>
- Enman, S. (2019). Low-income neighborhoods are most vulnerable to climate change, activists say. *Brooklyn Daily Eagle*. <https://brooklyneagle.com/articles/2019/05/15/low-income-neighborhoods-are-most-vulnerable-to-climate-change-activists-say/>
- Erbay A. (1999). Yerel yönetim aısından mahalle muhtarlığına bir bakıŐ. *ÇađdaŐ Yerel Ynetimler*, 8 (3),103-125.
- Ergin, O. (1936). *Türkiye’de Őhirciliđin Taribi İnkıŐafı*. Cumhuriyet Gazetesi ve Matbaası.
- Geray, C. (1995). Kent yönetimi için yeni yaklaŐımlar ve komşuluk (mahalle) biriminin nemi. *ÇađdaŐ Yerel Yönetimler*, 4 (6), 27-38.
- Gözler, K. (2018). *Mahalli idareler hukukuna giriş*. Ekin kitabevi.
- Hutson, M. & Moscovitz, A. (2019). Urban health. *Encyclopedia of environmental health (second edition)*, 273-282. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-409548-9.11257-6>
- Huxley, M. (2009). Planning, urban. *International encyclopedia of human geography*, 193-198. <https://doi.org/10.1016/B978-008044910-4.01097-X>
- İpekten, M. (2019). Doğrudan yönetime örnek bir model: Nilüfer mahalle komiteleri. *Politik Akademi*. <https://politikakademi.org/2019/04/dogrudan-yonetime-ornek-bir-model-nilufer-mahalle-komiteleri/>
- Kaya, Y. (2019). *Ekolojik güvenlik*. Dora Yayınları.

- Kennedy, H. E. (2011). Rethinking ecological citizenship: The role of neighbourhood networks in cultural change. *Environmental Politics*, 20 (6), 840-860. <https://doi.org/10.1080/09644016.2011.617169>
- Koçberber, S. (2005). Yeni belediye yasası ile mahalle yönetimi. *Sayıştay Dergisi*, 16 (56), 103-114. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3165634>
- March, A., Kornakova, M. & Leon J. (2017). Integration and collective action: Studies of urban planning and recovery after disasters. A. March ve M. Kornakova (Ed.), *Urban Planning for Disaster Recovery*, içinde (ss. 1-12). Elsevier.
- March, A., Kornakova, M. & Handmer, J. (2017). Urban planning and recovery Governance. A. March ve M. Kornakova (Ed.), *Urban Planning for Disaster Recovery*, içinde (ss. 13-30). Elsevier.
- Mumford, L. (1954). The Neighborhood and The Neighborhood Unit, *The Town Planning Review*, 24(4), s:256-270.
- Newberry, D. (2020). Neighbourhood plans and the environmental potential. *Ethical Partnership*. <https://ethicalpartnership.co.uk/2020/02/18/neighbourhood-plans-and-the-environmental-potential/>
- Palabıyık, H. & Atak, Ş. (2002). Türkiye’de mahalle yönetimi. B. Parlak ve H. Özgür (Ed.), *Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimler*, içinde (ss. 331-371). Alfa Yayınları.
- Perry, C.A. (1929). City planning for neighborhood life. *Soc. Forces*, 8.
- Shandas, V. (2015). Neighborhood change and the role of environmental stewardship: a case study of green infrastructure for stormwater in the city of Portland, Oregon, USA. *Ecology and Society*, 20 (3), 1-17. <http://dx.doi.org/10.5751/ES-07736-200316>
- Steel, M. (Ed.) (2000). *Oxford Wordpower Dictionary*. Oxford University Press.
- Şehir ve Kasabalardaki Mahalle Muhtar ve İhtiyar Kurulları Tüzüğü (1945). *T.C. Resmi Gazete*. 5991, 26 Nisan 1945.
- Şengün H. (2020), Mahalle, mahalle yönetimi ve bir dayanışma mekanı olarak Bayburt mahalle odaları. C. Babaoğlu, L. Memiş ve O. Erdoğan (Ed.), *Yerel Yönetimlerde Teknoloji ve Katılım*, içinde (ss. 315-336), Orion Kitabevi.
- T.C. İçişleri Bakanlığı (2023). *Türkiye mülki idare bölümleri envanteri*. Bilgi Teknolojileri Genel Müdürlüğü. <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx>
- Tataroğlu, N. (2012). *Bir kentsel hak olarak güvenlik ve MOBESE uygulaması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Tataroğlu, N. & Apaydın, H. (2016). Hukukun heyulası: Fiili durumla hukuki gerçek arasında Muğla köyleri. *10. Kamu Yönetimi Sempozyumu, Büyükşehir yönetimi ve il yönetiminin yeni yüzü*, ss. 246-268, 5-7 Mayıs İzmir.

- TDK (2022). *Güncel Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/>
- Toprak, Z. (2014). *Yerel yönetimler*. Siyasal Kitabevi.
- Turan, S. & Ayataç, H. (2020). Günümüzde mahalle kültürünü sürdürülebilmek ve yeni bir kavram arayışı olarak “sosyal dayanıklı mahalle”: Kurtuluş-Feriköy örneği. *Tasarı Kuram*, 16 (31), 194-215. <https://www.tasarimkuram.com/index.php/dtj/article/view/264/250>
- TÜİK (2022). *31 Aralık 2022 tarihli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçları*, <https://www.tuik.gov.tr/>.
- UN-HABITAT (2015). *A new strategy of sustainable neighbourhood planning: Five principles*. <https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/A%20New%20Strategy%20of%20Sustainable%20Neighbourhood%20Planning%20Five%20principles.pdf>
- Wahi, N., Mohamad, I., Zin, R. M., Munikanan, V. & Junaini, S. (2017). The high rise low cost housing: Sustainable neighbourhood elements (green elements) in Malaysia. *International Conference on Applied Electronic and Engineering*, ss. 2-10, (ICAEE2017). <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/341/1/012028/meta>
- Yel, A. M. & Küçükaşçı, M. S. (2003). Mahalle. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mahalle>.
- Zhang, Q.; Yung, E. H. K. & Chan, E. W. (2018). Towards sustainable neighborhoods: challenges and opportunities for neighborhood planning in transitional urban China. *Sustainability*, 10 (2), 1-23. <https://doi.org/10.3390/su10020406>